

А. ТУРСУНОВ,
М. ҚАХАРОВА

ЎЗБЕКИСТОН ТУПРОҚШУНОС ОЛИМПЛАРИ

Л. ТУРСУНОВ, М. ҚАХАРОВА

**ЎЗБЕКИСТОН
ТУПРОҚШУНОС
ОЛИМЛАРИ**

ТОШКЕНТ
«TURON-IQBOL»
2009

Такризчилар:

Х. Х. Турсунов — ЎзМУ тупроқшунослик кафедраси профессори,
қишлоқ хўжалик фанлари доктори,

И. Туропов — ТошДУ тупроқшунослик ва агрохимё кафедраси мудири,
қишлоқ хўжалик фанлари доктори.

Ушбу китобда Ўзбекистонда тупроқшунослик фани ва унинг йўналишлари бўйича кенг қамровли талқиқот ишларини олиб борган, ўз илмий изланишлари натижасида республика тупроқ қопламидан самарали фойдаланиш бўйича илмий асосланган тавсия, тадбирларни ишлаб чиқишда фаол хизмат қилган, қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда ўз хиссаларини қўшган ва шу кунда ўз илмий мактабига эга бўлган йирик олимлар фаолияти ёритилади.

Китобдан республиканинг кенг жамоатчилиги, айниқса, қишлоқ хўжалигининг барча тармоқларида фаол хизмат қилаётган мутахассислар, олий ва ўрта махсус таълим муассасаларида билим олаётган талабалар, магистрлар, аспирантлар ва докторантлар фойдаланишлари мумкин.

524458

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси жуда катта қадимий ва ўта бой тарихий меросга эга. Бундан 2500 йил муқаддам ёзилган, ўзида қадимий Турон мамлакати маданияти, удумлари, табиатнинг асосини ташкил қилган ер, сув тўғрисидаги маълумотларни мужассамлантирган «Авесто» тарихий ёдгорлиги, дунёнинг математика, география, геология, геология ва бошқа фанларига асос солган Ал-Хоразимий, Абу Райҳон Беруний, табобат соҳасида жаҳоншумул из қолдирган Абу Али ибн Сино, коинотни забт қилган Мирзо Улуғбек ва бошқа алимлар ёзиб қолдирган дурдона асарлар шулар жумласидандир.

Қадимий Турон, жумладан, Ўзбекистон қадимий деҳқончилик тарихига эга. Ота-боболаримиз ер ва сувни кўз қорачигидек авайлаб, ардоқлаганлар. «Авесто»да ёзилишича ер-туپроқ, сув энг табаррук ва буюк неъмат сифатида баҳоланади, ундан нотўғри фойдаланиш, айниқса, уни ифлос қилиш жуда катта гуноҳ ҳисобланган ва бу гуноҳга ботган шахслар қаттиқ жазоланган. Бинобарин, ер-туپроқ ва сув биргаликда инсонлар учун зарур бўлган маҳсулотларни етиштириш манбаи-мақони бўлган. Шундай экан, буюк аждоғларимиз ер-туپроқ, сув тўғрисида ўз дунёқарашларини ёзиб, бизларга мерос қилиб қолдирганлар.

Тупроқ — табиатнинг мўъжизаси, айти бир вақтда унинг ўзи мўъжизалар маскани. Табиатнинг гўзаллиги, эл-юрт ризқи, дастурхонимиз кўрки бўлган нон ва бошқа маҳсулотлар айнан мана шу тупроқда етиштирилади.

Ўзбекистонда турли типдаги тупроқлар тарқалган ва уларнинг ҳосил бўлиши бошқа ўлкаларда ҳосил бўлган тупроқ типларидан анча фарқланади. Шу нуқтаи назардан бу ўлка тупроқларини ўрганишга қизиқиш катта бўлган. Иккинчи томондан эса, бу тупроқларда гумус миқдорининг кам бўлишига қарамадан, улар катта унумдорлик қобилиятига эга.

Кўпгина чоп этилган тарихий китобларда ва дарсликларда Ўзбекистон ҳудуди тупроқларини ўрганиш тарихи ҳамда бу тупроқлар учун хос бўлган хусусиятлар тўғрисида кам мулоҳаза юритилади.

Ушбу китобда Ўзбекистонда тупроқнинг пайдо бўлиши ҳақида буюк аждодларимиз томонидан айтилган дастлабки илмий ёндашишлар, тупроқни ўрганувчи фаннинг шаклланиши, унинг йўналишлари, ҳар бир йўналишнинг такомилланишида ўз ҳиссасини қўшган ва қўшаётган Ўзбекистон тупроқшунос олимлари фаолиятини ёритиб, катта куч-мадонат билан қўлга киритилган ютуқларни республикамиз қишлоқ хўжалигини ривожлантиришдаги ўрни тўғрисида мулоҳаза юритамиз.

Мазкур китоб муаллифлар томонидан биринчи марта тайёрланиб, чоп этилаётганлиги туфайли, у албатта айрим камчиликлардан холи эмас. Айрим олимларнинг илмий-педагогик тадқиқотлари тўғрисидаги маълумотлар етарли бўлмаганлиги сабабли уларнинг фаолиятларини ёритиш имкони бўлмади. Ушбу китоб тўғрисида, Сиз азиз ўқувчилар, ўз фикр-мулоҳазаларингизни билдирсангиз, беҳад хурсанд бўламиз. Ҳайлаймизки, бу китоб қайта нашр қилинади ва бу нашрда албатта йўл қўйилган камчиликлар бартараф қилинади, қолаверса, бу фан соҳасидаги ёш фан докторларининг фаолияти кенг ёритилади.